

KLA 311
YUNAN ve ROMA İKONOĞRAFİSİ
APOLLON

Doç. Dr. Erhan Öztepe

© Sunum içerisinde kullanılan görseller telif hakkına sahip olup yalnızca eğitim amaçlıdır. Başka amaçlarla kullanılamaz

Yunan tanrılar topluluğunun önemli üyelerinden biri olan Apollon hem Yunan hem de Roma mitolojisinde ismine rastladığımız Anadolu kökenli bir tanrıdır. Apollon Homeros'un İlyada destanındaki dizelerde kendine yer bulan bir tanrıdır. Tanrı bu dizelerde ilk olarak okçu özelliği ile karşımıza çıkar. Apollon'un sanat ve müzik ile olan ilişkisi ve yeteneği pek çok efsanede anlatılmaktadır. Tanrının özelliklerinden biri de ışık olan ilintisidir. Son yıllarda gerçekleşen çalışmalar tanrının geç Girit ve Miken kültürlerinin yaşandığı döneme dek geriye gidebilecek betimlemelerinin olduğunu göstermektedir. Kıbrıs Enkomi'den boynuzlu tanrı betimi (AA 1962, 1-39.) ile, Pylos'daki duvar resmindeki Kitharalı tanrı betimi, Channia'daki pyxis'deki betimleme, Nauplion'daki krater parçaları üzerindeki Apollon betimlemeleri bilinen en erken betimleri oluşturmaktadır. MÖ 7. yy'da ve erken 6. yy'da genel olarak Apollon'un ikonografik olarak ana tiplerinin yuvarlak plastik, kült ya da adak heykellerinde, rölyeflerde betimlenmiş oldukları görülmektedir.

Ayakta ve Çıplak Olarak Betimlenen Apollon Tipleri

Bu ikonografide Apollon ayakta, çıplak ve yalnız olarak betimlenmiştir. Tanrının yalnız ve yanında atributları ile betimlenir.

Kuros Tipli Apollon: Çıplak kuros tipli olan örneklerde dirsekten bükülmüş kolları, yay, mızrak ya da başka atributlar taşıyan örneklerdir. Bu grup içerisine verilebilecek en erken örnek Mantiklos Apollon'udur. Bazı örneklerde ise tipik kuroslarla benzerdirler. Bu grubu aynı zamanda aşağıdaki gibi de sınıflanabilir.

- Apollon Silahlı, ayakta, çıplak (yay veya mızrak ile)
- Apollon Silahlı, ayakta (taş ile)
- Apollon Silahlı, ayakta (mızrak ile)

Apollon
Mantiklos

Silahlı Apollon Tipleri: Çıplak olarak betimlenen Apollon tipleri içerisinde tanrıyı betimleyen objelerle, silahlarla çeşitli biçimlerde karşımıza çıkar.

- a. Apollon silahlı sütunvari gövde ile
- b. Apollon silahlı oturur tarzda
- c. Apollon Sauroktonos
- d. Apollon Belvedere
- e. Apollon Lykeios

Sütunvari Gövdeli Apollon: Gövdesinin alt kısmı aşağıya doğru daralın bir sütun gövdesi şeklinde üst kısmı ile insan bedeni biçimdeki Apollon tiplemesidir. Sol elinde yay, sağ elinde mızrak ve başında miğferi ile betimlenmiştir. Az sayıdaki sikke üzerinde karşılaşılan bir Apollon betimlemesidir.

Oturur Tarzdaki Apollon: Bir kaya kütlesi ya da bir tabure üzerinde çıplak olarak oturmakta olan tanrının bir elinde yay tutar biçimdeki tiplemesidir. Çoğunlukla sikkeler üzerindeki betimlemelerden tanınmaktadır.

Apollon Sauroktonos: Arkeolojide kertenkele öldüren olarak tanınan eserde çok genç (yaklaşık 13-15 yaşları civarında) olarak betimlenen tanrı Apollon bir ağaç gövdesi üzerinde yer almakta olan kertenkeleyi öldürmekle meşgul olarak gösterilmiştir. Özgün eser MÖ 350 yılları civarında heykeltıraş Praxiteles'e aittir. Günümüzde Roma dönemi kopyaları ile tanınmaktadır. Bu tiplerede Apollon yumuşak bir vücut hattı ile tanrısallıkla alakalı olmayan bir meşguliyet içerisinde gösterilmiştir.

Apollon Belvedere: Tanrı Apollon'un ayakta, çıplak ve yay taşırken betimlendiği eser MÖ 330-325 yılları arasında heykeltıraş Leochares tarafından dökülmüş olan bronz orijinale dayanmaktadır. Günümüzde M.S. 2.yüzyıla ait Roma kopyaları ile tanınmaktadır. Apollon sağ tarafından destek objesine sağ elini dayamakta ileriye doğru uzattığı sol eliyle de muhtemel bir yay taşımaktadır. Boynu etrafından dolandırılan chlamys (pelerin) sol kolu üzerine düşmektedir. Tanrının gövdesi üzerinde ok sadağına ait kayış görülmektedir.

Apollon Belvedere, Roma Kopyası , Vatikan Müzesi

Apollon Lykeios: Ayakta çıplak olarak betimlenmiş silahlı Apollon tiplerinden biridir. Tanrı bu tiplerinde sol tarafında yer alan bir desteğe yaslanmakta ve sol elinde bir yay tutmaktadır. Sağ eliyle başının arkasındaki saç topuzuna doğru uzanmaktadır. Başın arkasındaki saç topuzu M.Ö. 5. Yüzyılın kadın başlarından tanınan bir stile benzemektedir. M.Ö. 4. Yüzyılın bronz (?) özgün eserinden üretilmiş pek çok Roma dönemi kopyası ile tanınan bir eserdir. Serbest yontu eserlerin dışında sikkeler, yüzük taşları üzerinde görülen bu tiplerde kimi kez birbirini önüne atılmış çapraz bacak hareketine de rastlanılır. Roma döneminde Apollon Kitharoidos ile kombine edilen Apollon Lykeios ikonografisinde sol taraftaki desteğin üzerinde bir kithara yer alır. M.S. 2. yüzyılda çıplak Lykeios tiplerine kithara eklenir.

Apollon Kitharoidos: Apollon'un ikinci önemli betimleme grubunu müzisyen Apollon tiplerini oluşturmaktadır. Apollon, kithara ya da lyra ile uzun giysisiyle müzik aletini çalarken veya sol tarafında tutarken betimlenmiştir. Sol tarafında yer alan bir sütunçe, bir destek objesi ya da üçayak yer almaktadır. Apollon'un bu tiplerinde sıklıkla kemerle bağlanmış chiton ve himation giysi olarak taşınmaktadır. Chiton-Himation giyimli Apollon Kitharoidos tipi M.Ö. 6. Yüzyılda ilk kez ortaya çıkar. Apollon'un bu tipleri çeşitli biçimleri ile karşımıza çıkar. Chiton dışında Peplos ve Chlaina ile de betimlenmiştir.

Apollon Kitharoidos, Roma Dönemi,
Vatikan Müzesi

Apollon Kitharoidos ayakta, giyimli

Chiton-Himation, Kithara veya Lyra ile Plektron tutar biçimde

Chiton-Himation, Kithara veya Lyra çalarken
Peplos ile (altında chiton ile veya olmaksızın)-Himation ,
Kithara veya Lyra ile Plektron tutan
Peplos ile (altında chiton ile veya olmaksızın)-Himation,
Kithara veya Lyra çalarken
Peplos içinde kithara ya da lyra bir sütun üzerinde
Chlaina içinde kithara ve plektron tutarken betimlenmiştir.

Apollon Kitharoidos, oturur biçimde

Tamamen çıplak
Himation ya da Chlamys ile
Uzun Chiton ve Himation ile betimlenmiştir.

Apollon Defne Dalı Ya Da Başka Bitkisel Atributlarla

Tanrı burada temel betimleme tiplerinden biri içindedir. Apollon bir ağaç dalı ile gösterilmektedir. Çoğunlukla bu bitki defne olarak tanımlanır. Burada söz konusu olan Apollon Daphnephoros olmalıdır. Tasvir sanatında Apollon'un taşımakta olduğu dal nadiren palmiye dalıdır. Yine çok nadir olarak meyveler, çiçekler ve yapraklarla betimlenmiştir. Apollon'un tabiat ile ilgisi yine betimlemelerde karşımıza çıkar. Tanrı bir ağaç üzerinde otururken de tasvir edilmiştir.

Apollon Hayvanlar Hakimi Olarak:

*Aslan ile

*Kurt ile,

Kilikia'da Tarsus'da Roma imparatorluk dönemi sikkelerinde Apollon Lykeios tipi "Hayvanlar Hakimi" olarak betimlenmiştir. Delphi'de Apollon ile kurt betimlemeleri ortaya daha erken bir dönemde ortaya çıkmıştır. Sikkeler üzerinde kurt betimlemelerine rastlanmaktadır.

*Kuş ile

*Grifon ile

Apollon'un grifon ile bağlantısı ilk olarak Arkaik dönem sonrasında beri ispatlanmaktadır.

*Fare ile

Apollon'un fare ile olan bağlantısı Apollon Smintheus kültü olarak karşımıza çıkar. Smintheion'daki tapınağın kült heykeli olarak ve Alexandria Troas antik kenti sikkelerinde karşımıza çıkar.

*Yunus ile